

Олімпійські Ігри сучасності як просування толерантності у суспільстві щодо ЛГБТ-спільнот

*Роботу виконано на кафедрі
країнознавства
і міжнародних відносин СНУ ім. Л.Українки*

Проаналізовано роль і значення підготовки та проведення Олімпійських ігор сучасності в просуванні толерантності у суспільстві щодо ЛГБТ-спільнот. З'ясовано особливості участі представників ЛГБТ-спільнот в Олімпійських іграх, простежено вплив секс-меншин на підготовку й проведення спортивних Олімпіад у країнах світу в контексті захисту їх прав, зміни державної політики у цій сфері.

Ключові слова: Олімпійські ігри, спортсмени, Міжнародний Олімпійський комітет, лесбійки, геї, бісексуали, трансвестити (ЛГБТ-спільноти), камінг-аут, Прайд-хаус, толерантність.

Kulyk S. M. Olympic Games Are as Promoting Tolerance in Society Towards the LGBT Community. The role and importance of training and the modern Olympic Games in promoting tolerance in society towards the LGBT community. The features of participation of the LGBT community in the Olympics, traced the impact of sexual minorities in the preparation and conduct of sports Olympics in the world in the context of protection of their rights, changes in government policy in this area.

Key words: Olympic athletes, International Olympic Committee, lesbian, gay, bisexual, transvestite (LGBT community), coming out, Pride House, tolerance.

Актуальність дослідження. Ставлення до ЛГБТ-спільнот у сучасному світі є одним з індикаторів толерантності й рівня соціального розвитку. Нині широко представлені спортивні організації, федерації, ліги ЛГБТ-спільнот, міжнародні змагання – Євро-ігри (англ. *Eurogames*), Гей-ігри (англ. *Gay Games*) – аналог Олімпійських ігор. Зауважимо, у Києві популярний такий жарг: Арку Дружби народів треба розфарбувати й віддати її у користування ЛГБТ-спільноті. Зважаючи на такі суспільні настрої, керівництву України, яка за даними 2015 р., опинилася серед шести країн із найнижчим рівнем дотримання прав ЛГБТ-спільноти в Європі, необхідно врахувати це при поданні заявки на право приймати міжнародні змагання, Олімпійські ігри.

Мета дослідження – проаналізувати роль і значення підготовки та проведення Олімпійських ігор сучасності в просуванні толерантності у суспільстві щодо ЛГБТ-спільнот. **Завдання** – з'ясувати особливості участі представників ЛГБТ-спільнот в Олімпійських іграх, простежити вплив секс-меншин на підготовку й проведення спортивних Олімпіад у країнах світу в контексті захисту їх прав, зміни державної політики у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Спортсмени нетрадиційної орієнтації завжди виступали на Олімпійських іграх. За оцінкою Тоні Скальфам-Білтона, з 1928 р. в Олімпійських іграх брали участь 250 ЛГБТ-спортсменів [9]. Відкриті спортсмени-геї не брали участі в іграх до 1988 р. Американець Роберт Довер зробив камінг-аут – зізнання у своїй нетрадиційній сексуальній орієнтації під час Ігор у Сеулі. Його партнер Роберт Росс теж займався кінним спортом. Натомість, на Олімпійських іграх сучасності спортсмени все частіше ідентифікують себе як представники нетрадиційної орієнтації.

Тому підготовка й проведення Олімпіад охоплює різні аспекти, пов'язані із захистом і дотриманням прав ЛГБТ-спільнот. Окреслимо окремі з них.

1. Починаючи із Зимової Олімпіади 2010 р. у Ванкувері, на кожній наступній відкривають Дім Гордості (англ. Pride House). Це культурний дім у столиці Олімпійських ігор, створений на зразок Національного дому олімпійських команд, для гомосексуалів і лесбіянок, які беруть участь у змаганнях, запрошених гостей, місце для зустрічей, прес-конференцій. Мета Прайд-хаусу – поширення цінностей різноманіття, боротьба з дискримінацією й гомофобією у спорті. Олімпійськими «послами» тут були відкриті спортсмени-гомосексуали. Відкриття Дому у Ванкувері відбулось в умовах дозволу у Канаді одностатевих шлюбів і зрівняння у правах представників ЛГБТ та звичайних громадян.

2. Міжнародний олімпійський комітет уключив до фундаментальних принципів Олімпійської хартії заборону дискримінації за ознакою сексуальної орієнтації (2014 р.). Відтоді олімпійські та професійні спортсмени беруть активну участь у кампанії «Принцип 6». Це шостий принцип Олімпійської хартії, в якому зазначено, що будь-яка форма дискримінації несумісна з олімпійським рухом. «Принцип 6» передбачає можливість спортсменам і вболівальникам висловитися проти цього насилля та дискримінації до і під час Олімпіади, не порушуючи закони країни-господаря й олімпійську заборону на політичні виступи [6]. Наприклад, прибутки від продажу речей лінії одягу «Принцип 6» були спрямовані на підтримку кампанії та ЛГБТ-спільноти у Росії.

3. Спостерігаємо стійку тенденцію: все частіше відомі спортсмени напередодні або під час змагань відкрито заявляють про приналежність до ЛГБТ-спільноти. Так, на Олімпіаді в Ріо-де-Жанейро кількість таких спортсменів перевищила заявки деяких національних збірних, серед яких Естонія й Монголія (42 людини) (табл. 1). Сайт Outsports підрахував – 40 % ЛГБТ-спортсменів зайняли призові місця на Олімпійських іграх у Лондоні, а якби «збірна» ЛГБТ-спортсменів на Олімпіаді в Ріо виступала окремо, то за чисельністю учасників команди зайняли б 61 місце із 207 [7]. Також на церемонії відкриття Олімпійських ігор у Лондоні прапороносцем Тонга був плавець Аміні Фонуа – відкритий гей, на XV літніх Параолімпійських іграх у Ріо прапор команди Великобританії ніс Лі Пірсон – спортсмен-гей, десятиразовий золотий медаліст у кінному спорті.

Таблиця 1

ЛГБТ-належність спортсменів, які брали участь в Олімпійських іграх*

Рік, місто	Кількість осіб	
2008, Пекін	11	
2012, Лондон	23	
2016, Ріо-де-Жанейро	48 спортсменів (із них 11 – чоловіки) й 3 тренери	
	Країна	Кількість осіб
	Великобританія, США	по 8
	Голландія	5+2**
	Бразилія	4+1
	Швеція	4
	Канада	3+1
	Нова Зеландія, Франція, Німеччина, ПАР	по 2
Індія, Тонга, Австралія, Фінляндія	по 1	

** +1 – кількість спортсменів, які заявили про це на Олімпіаді.

* Складено за: [1].

Спортсмени відкрито заявляють про свою нетрадиційну сексуальну орієнтацію переважно після закінчення спортивної кар'єри. Причиною цього, за словами півзахисника збірної США Р. Роджерса є те, що «якби всі знали, що я гей – я ніколи не став би професійним футболістом». Першою зі світових «зірок» спорту зробила камінг-аут – зізналась у своїй нетрадиційній сексуальній орієнтації у 1981 р., легендарна

чехословацька тенісистка Мартіна Навратілова. У 2014 р. на головному корті Відкритого чемпіонату США, після півфіналу у чоловічому одиночному розряді, перед телекамерами вона зробила пропозицію своїй коханій. Після весілля вона закликала всіх спортсменів-гомосексуалістів перестати приховувати свою орієнтацію. Перша ракетка світу створила фонд допомоги лесб'янкам «Rainbow» (англ. *райдуга*), стала активним борцем за дотримання й захист прав секс-меншин. Нині М. Навратілова звинувачує МОК за ігнорування дотримання прав сексуальних меншин, ФІФА – за рішення провести Чемпіонат світу з футболу 2022 р. в Катарі, де геї підпадають кримінальному переслідуванню.

4. Міжнародні спонсори проведення Олімпійських ігор мають «позитивне досвід» щодо підтримки й захисту прав ЛГБТ-спільнот. Компанія «Coca-Cola» надає соціальні пільги одностатевим партнерам своїх співробітників, які працюють у компанії в США. Виробник спортивного спорядження компанія «Nike» розірвала контракт (лютий 2016 р.) з відомим боксером Менні Паккьяо після того, як він у майці «Nike» в інтерв'ю на філіппінському телебаченні негативно висловився про гей-пари [8]. Місцева організація із захисту прав геїв закликала виборців не голосувати за боксера на виборах до сенату Філіппін.

Керівництво спортивних організацій уважно стежить за дотриманням толерантності у висловлюваннях спортсменів. Так, МОК розглядав питання про позбавлення російської легкоатлетки О. Ісинбаєвої статусу посла Юнацьких Олімпійських ігор 2014 р. (Нанкін, КНР) через її висловлювання, в якому вона засудила «райдужний манікюр» шведських легкоатлеток.

5. Ставлення громадськості до секс-меншин залежить від особливостей національного законодавства країни. Наприклад, у Франції, Данії, Норвегії переможців ЛГБТ-ігор вшановують як олімпійських чемпіонів – запрошують до королівських резиденцій, вручають пам'ятні знаки й сертифікати, високопосадовці держави особисто патронують ці рухи (ФРН, Фінляндія, Ісландія). 14 лютого 2008 р., напередодні Олімпіади в Пекіні, почав діяти ЛГБТ-центр.

Велика кількість «нетрадиційних» спортсменів на Олімпіаді-2016 в Ріо була зумовлена й тим, у Бразилії одностатеві шлюби дозволені з 2003 р. Вперше в історії Олімпіад у Ріо-де-Жанейро 2016 р.:

- були допущені спортсмени-транссексуали, яких перед змаганнями не зобов'язали провести хірургічне втручання;
- брала участь нетрадиційна сімейна пара Кейт і Хелен Річардсон-Уолш;
- ця сімейна пара здобула золоті медалі у складі жіночої збірної Великобританії з хокею на траві;
- гомогенні спортсмени публічно освідчились у коханні своїм обранцям, просили руки й серця.

6. Ухвалення (червень 2013 р.) владою Російської Федерації закону «Про захист дітей від інформації, що завдає шкоди їх здоров'ю та розвитку» (заборона пропаганди нетрадиційних сексуальних стосунків серед дітей – *Кулик С.*), призвело до низки інцидентів, затримання іноземців та викликало негативну реакцію серед представників секс-меншин, громадськості.

Через утиски прав гомосексуалів у Росії світова громадськість підтримала їх на політичному рівні. Британська організація «Equality for All» в петиції на ім'я президента МОК Ж. Рогге закликала до бойкоту Олімпійських ігор 2014 р. в Сочі й перенесення їх до Ванкувера (Канада), США чи Норвегії. Ідею бойкоту підтримала міністр юстиції ФРН С. Лойтхойзер-Шнарренбергер. Уряд Великобританії додатково профінансував організації, що виступили на захист прав геїв під час Олімпійських ігор у Сочі, а британський актор, письменник, відкритий гей Стівен Фрай, у листі прем'єр-міністру Д. Кемерону і МОК, становище геїв у РФ порівняв зі становищем євреїв у фашистській Німеччині [5]. Політичне керівництво Литви, ФРН, Бельгії та інших держав відмовилось від візиту на Олімпіаду через порушення прав людини, «антигейські» закони у РФ. За настійливою рекомендацією Президент США

Б. Обама до складу

американської делегації на Ігри включили атлетів, які не приховують свою сексуальну орієнтацію. НОК Швеції вважав підтримку ЛГБТ-спільноти на Олімпіаді політичною символікою, тому заборонив своїм спортсменам влаштовувати акції на їх підтримку. Позиція членів МОК теж не була однозначною, наприклад, Хуан Антоніо Самаранч-молодший заявив, що «всі спроби зіграти на російському законі про заборону гей-пропаганди – це політичні інтриги».

Зважаючи на міжнародний резонанс щодо дотримання прав людини у РФ, Міністерство юстиції країни у 2011 р. зареєструвало некомерційну організацію «Федерація ЛГБТ-спорту Росії». Пізніше уряд РФ був змушений прийняти рішення, що норми федерального закону про заборону гей-пропаганди не будуть поширені на учасників та гостей Олімпіади, а президент РФ В. Путін особисто запевнив у цьому президента МОК Т. Баха, керівників держав. У часовому проміжку між традиційною Олімпіадою й Паралімпіадою, у Москві 28 лютого – 2 березня 2014 р. відбулися Перші Відкриті ЛГБТ-ігри, що пройшли у «секретному місці». Участь у них брали 330 осіб із 11 країн [4]. Медалі переможцям вручала міністр спорту Нідерландів Едіт Схіпперс. З ініціативи посла цієї країни делегація Ігор із регіонів РФ була запрошена на обід у його резиденцію. Завершилися Гей-ігри товариським матчем із баскетболу між командою дипломатичних представництв різних країн у Москві й збірною «Федерації ЛГБТ-спорту Росії», ініційований посольством США [2].

Таким чином, проведення Олімпійських Ігор змушує країну-господаря, конкретизувати й, як правило, пом'якшити національне законодавство щодо ЛГБТ-спільнот. Попри це, міністерство юстиції РФ не дозволило відкрити Дім Гордості у Сочі, а заклик Генерального секретаря ООН Пан Гі Муна до припинення дискримінації секс-меншин напередодні відкриття Олімпіади, російська влада сприйняла негативно. Таким чином, влада, спортивні функціонери РФ виявилися не готовими до дискусії про права ЛГБТ-спортсменів у Сочі, що загрожувало бойкотом Олімпіади-2014.

7. Звичною практикою стало проведення ЛГБТ-спільнотами активної інформаційної кампанії напередодні й під час міжнародних змагань. Вони закликають спортсменів-учасників висловити підтримку (наприклад, на Чемпіонаті світу з легкої атлетики (Москва, серпень 2013 р.), шведська стрибунка у висоту Емма Грін Трегаро й бігунка Моа Хельмер виступили з фарбованими у райдужні кольори нігтями); проводять гей-паради, інколи навіть у день відкриття Ігор, направляють делегації правозахисних організацій, щоб підтримати спортсменів нетрадиційної сексуальної орієнтації. Борці за права секс-меншин влаштовують акції протесту перед посольствами країн, де діють гомофонні, на їх думку, закони, апелюють до офіційних спонсорів Олімпіади – McDonald's, Coca-Cola, Samsung, Visa, щоб вони виступили проти суперечливих законів країн.

8. Представники Союзу спортсменів, що бореться за рівність у спорті для ЛГБТ-спільноти, досягли від МОК включення у контракт із містом, що прийматиме зимові Олімпійські Ігри-2022, пункту про недопущення будь-якої дискримінації, у тому числі за ознаками сексуальної орієнтації. Професійні спортсмени у листі (2015 р.) закликали президента МОК Т. Баха вплинути на керівництво Казахстану – держави-кандидата на проведення зимових Олімпійських ігор-2022, щоб змусити його відкликати законопроект про заборону «пропаганди нетрадиційної сексуальної орієнтації» [3].

Висновки. Про спортсменів – представників ЛГБТ-спільноти серед олімпійських чемпіонів і видатних спортсменів світ дізнався у кінці минулого століття. Права ЛГБТ-товариства розглядаються в контексті дотримання прав людини. Створення й функціонування Дому гордості на Олімпійських іграх стало прийнятною нормою в усьому світі. На нашу думку, Олімпіади привертають увагу до проблем секс-меншин у конкретній країні й частково сприяють їх розв'язанню. З однієї сторони, це приводить до розширення, пом'якшення законодавства у цій сфері, а, з іншої – сприяє модернізації, посиленню внутрішньої й міжнародної політичної суб'єктності спорту.

1. 44 спортсмена Олімпіади-2016 зізналися в нетрадиційній орієнтації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://sport.korupciya.com/44-sportsmena-olimpiadi-2016-ziznalisya-v-netraditsiyniy-orientatsiyi/> ; Интересные ЛГБТ-моменты на Олимпиаде в Рио [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.outloudmag.eu/events/item/lgbt-momenty-na-olimpiade-v-rio>
2. Гей-игры в Москве завершились баскетбольным матчем посольств стран Запада и сборной России [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.gay.ru/news/rainbow/2014/03/03-28347.htm>
3. Иностранные спортсмены: Гомофобный Казахстан не имеет права претендовать на Олимпиаду-2022 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.zakon.kz/4712315-inostrannye-sportsmeny-gomofobnyji.html>
4. Как проходит Гей-олимпиада в Москве [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://daily.afisha.ru/archive/gorod/people/kak-prohodit-geyolimpiada-v-moskve/>
5. Верный Михаил. Кэмерон ответил Фраю о бойкоте Сочи-2014 / Михаил Верный [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.mk.ru/politics/2013/08/10/897337-kameron-otvetil-frayu-o-boykote-sochi2014.html>
6. Принцип 6 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http://www.principle6.org/index_ru.html
7. [Cyd Zeigler](#). If Team LGBTI were a country, it would be the 61st largest at Rio Olympics / [Zeigler](#) Cyd [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.outsports.com/2016/8/2/12361592/>
8. NIKE разорвала контракт с Пакияо за осуждение ЛГБТ-сообществ [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.bagnet.org/news/sport/282488>
9. [Scupham-Bilton Tony](#). First gay Olympian in history competed in 1928 / [Tony Scupham-Bilton](#) [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.outsports.com/2016/7/27/12294560/gay-olympics-history-otto-peltzer-1928>.